

ויחי ב

נאָר בשייכות צו ברכת יעקב איז וויכ-
טיק דער ענין אין וועלכן אפרים איז
העכער פון מנשה, און דעריבער —
„וישם את אפרים לפני מנשה“.

ב. נאָר אַז ענין אין דעם:

ווי גערעדט מערערע מאל, איז ביי
צדיקים — ובפרט ביי די אבות ושבתים
— נישט שייך קיין טעות ח"ו; ובפרט
זייערע ענינים וועלכע שטייען אין תורת
אמת, זיינען זיי אַוודאי ענינים אמי-
תיים⁴ ונצחיים⁵, און ווייל תורה איז
(מלשון) הוראה⁶ — איז עס אויך אַ
הוראה נצחית פאַר יעדן אידן בכל
הדורות.

דערפון איז מובן, אַז יוסף'ס טענה, כי
זה הבכור שים ימינך על ראשי (פון
מנשה) איז נישט געווען ווייל ער האָט
געהאַט אַ טעות ח"ו און האָט נישט
געוואוסט אַז „אחיו הקטן יגדל ממני“,
נאָר ווייל ער האָט געהאַלטן אַז די
מעלה פון מנשה [וואָס מצד איר איז, זה
הבכור] (כנ"ל סעיף א') וועגט איבער
די מעלה פון אפרים'ען.

דאָס הייסט, אַז ביידע ענינים — סיי
דאָס וואָס יוסף האָט געהאַלטן אַז די
מעלה פון מנשה'ן איז העכער, און סיי
יעקב'ס שיטה אַז אפרים איז העכער —
זיינען אמת: מצד ענינו (ועבודתו) של
יוסף איז מנשה העכער⁶, און מצד ענינו

א. אין היינטיקער סדרה' ווערט
דערציילט ווי יוסף האָט אַוועקגע-
שטעלט זיינע צוויי זין, אפרים ומנשה,
פאַר יעקב'ן, אַז ער זאָל זיי בענטשן.
האָט יעקב אַרויפגעלייגט זיין רעכטע
האַנט אויף אפרים'ען, און זיין לינקע
האַנט אויף מנשה'ן. ווען יוסף האָט דאָס
דערזען, איז „וירע בעיניו גר' ויאמר
יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה (מנשה)
הבכור שים ימינך על ראשי“. האָט יעקב
געענטפערט „ידעתי בני ידעתי גם הוא
גר' ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו גר'
וישם את אפרים לפני מנשה“.

דאַרף מען פאַרשטיין: דאָס וואָס אַ
בכור באַקומט אַ גרעסערע ברכה ווי
אַלע אַנדערע קינדער, איז עס דערפאַר
וואָס אַ בכור האָט אין זיך אַ מעלה
וחשיבות לגבי די אַנדערע קינדער.¹
היינט וויבאַלד אַז אפרים איז גרעסער
במעלה ווי מנשה² („אחיו הקטן יגדל
ממני“), פאַרוואָס-זשע איז מלמעלה
אויסגעשטעלט געוואָרן אַז מנשה זאָל
זיין דער בכור לגבי אפרים?

איז דערפון געדרינגען, אַז טראָץ
דעם וואָס „אחיו הקטן יגדל ממנו גר',
איז אָבער דאָ אַ מעלה אין מנשה לגבי
אפרים, און מצד אַט דער מעלה איז ער
דער בכור יוסף;

(1) פרשתנו מח, יג-כ.

(2) ראה פרשתנו מט, ג: ראובן בכורי אתה גר' יתר שאת ויתר עז. ובדודיל עה"פ.

(3) עד שיעקב לא ה' יכול לברך את מנשה שיגדל מאפרים, כי ברש"י, אפרים קודם למנשה (לקרית ראה יט, א. ד"ה כה תברכו הב' תרכ"ו. ובכ"מ).

(4) וצ"ע מוצא (לא, לב) ובפרשי שם.

(5) בלשון התנאי (רפ"ז): והתורה היא נצחית.

וראה לקריש חיה ע' 240 ואילך, וש"נ.

(5) זח"ג נג, ב.

(6) ועפ"י יומתק שבברכת יעקב ליוסף. המלאך גר' יברך את הנערים גר' (מח, טר"ט) (בלשון רש"י

דריקט אויס זיין תשוקה¹⁴ (ניט צו פאָר-
געסן, נאָר) צו זיין פאָרבונדן מיט „בית
אבי“; דאָקעגן „אפרים“ — „הפרני
אלקים באַרץ עניי“ איז אַ שבח והודאה
אויף דעם עילוי ויתרון („הפרני“) וואָס
איז ביי אים געוואָרן אין מצרים.

די צוויי ענינים זיינען פאָרבונדן מיט
די צוויי אופנים¹⁵ אין דער עבודה פון אַ
אידן „בארץ עניי“, אין גלות:

איין אופן איז: ער האָרעוועט אויף ניט
צו באַוירקט ווערן פון דער סביבה,
דורך בלייבן צוגעבונדן מיט „בית אבי“
(דער מצב ווי ער איז געווען פאָר דער
ירידה אין גלות); ער דערמאָנט זיך
כסדר אַז ער געפינט זיך אין אַ מצב
וואָס מאַכט פאָרגעסן „בית אבי“ — און
דאָס פועלט אַז ער זאָל ניט פאָרגעסן.

אַ צווייטער אופן איז: ער איז (און זיין
עבודה איז) אין „ארץ עניי“, אין דעם
חושך הגלות — ביז אין אַן אופן, אַז ביי
אים איז ניטאָ (אויף אַזויפיל) דער זכרון
פון „בית אבי“ — און דאָרטן האָרע-
וועט ער (צו באַלייכטן דעם חושך
הגלות מיטן אור הקדושה; און דורכ-
דעם ווערט אויפגעטאָן אַן עילוי ויתרון
אויך אין דעם אדם העובד) ביז אַז —
„הפרני אלקים (דוקא) באַרץ עניי“.

ד. דאָס איז דער טעם פאָרוואָס
אפרים איז — „יגדל ממנו“ (פון
מנשה'ן), ווייל דער תכלית העילוי פון
דער ירידה אין מצרים (און גלות בכלל)
איז ירידה צוריק עלי, העכער ווי קודם
הירידה, (ניט נאָר דער ניט-פאָרגעסן
„בית אבי“, נאָר (בעיקר) צו אויפּטאָן אין
גלות), אַז עס זאָל צוקומען אַ יתרון

(ועבודתו) של יעקב איז אפרים העכער.

און דערפאָר זעט מען, אַז בנוגע צו
„וליוסף יולד שני בנים“ איז „הבכור
מנשה“, וואָס איז אַ בכור שטייט דער כח
האב מער ווי אין די אַנדערע קינדער¹;
משאָכ איז זייער יחס צו יעקב'ן — „שני
בניך גו' לי הם (ובסדר); אפרים ומנשה
כראובן ושמעון יהיו לי“² — אפרים³
פאָר מנשה'ן, ער איז „כראובן“ בכור
יעקב¹⁰.

ג. דעם חילוק צווישן מנשה און
אפרים — און אויך ווי דער עילוי פון
מנשה איז שייך צו יוסף'ן און פון אפרים
— צו (ברכת) יעקב — וועט מען פאָר-
שטיין פון דעם אונטערשייד אין זייערע
נעמען:

ביידע נעמען — „מנשה“ על שם „כי
נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית
אבי“¹¹ און „אפרים“ על שם „כי הפרני
אלקים באַרץ עניי“¹² — דריקן אויס די
געפילן וואָס די ירידה אין מצרים האָט
אַרויסגערוּפֿן ביי יוסף'ן, נאָר יעדער
נאָמען אין אַ פאָרקערטן קצה:

דער נאָמען „מנשה“ דערמאָנט יוסף'ן
אַז „נשני גו' בית אבי“ (אַז ער געפינט
זיך אין אַן אָרט וואָס מאַכט אַוועק-
שפּרינגען פון¹³ (פאָרגעסן) „בית אבי“),

שם. וראה משכיל לדוד (שם) — מנשה קודם לאפרים
— אף שזה הרי לאחרי ששכל את ידי' (שם, יד).

(7) ראה שער המצות (להארזיל) פ' יתרו. לית פ'
וירא.

(8) פרשתנו מח, ה.

(9) להעיר מרשי פרשתנו (מח, א), דאפרים ה'י
רגיל לפני יעקב בתלמוד. וראה ויקר פ"ב, ג.

(10) ראה אלשיך ע"פ. מדרש הגדול. וראה ב"ר
פ"ו, ד. פס"ר רפ"ג.

(11) מקץ מא, נא.

(12) שם, נב.

(13) רשי ושלח לב, לג. — עפ"י מתוך העדר
פרשי בנשני (משא"כ הראב"ע, הרשב"ם וכו'). וכן
לא ב.ה.ה.ה. שמואל מפרשי תולדות כו, כב.

(14) עפ"י מובן הטעם לנתינת שם „מנשה“ — על
שם שנשנהו כל בית אבי (כקושיית האלשיך ע"פ).

(15) להעיר מנועם אלימלך פרשתנו מח, יג.

רופט אַרויס מדת הנצחון²⁰. ועי' משנ': צמאה לך נפשי גר' (ווייל ער איז) בארץ צי' גר' (והלואי זאל זיין) כן בקודש חזיתך²¹.

(ב) טיפער דערפון: דורך א ירידה גדולה ברענגט זיך אַרויס דער טיפער-רער תוקף פון נשמה, וואָס האָט ניט קיינע הגבלות, וואָס מצד דעם האָט ער בכח [ניט נאָר צו בלייבן גאַנץ אז דער גלות פועלט ניט קיין ירידה אין אים, נאָר אדרבה] צו ווירקן אויף זיין אַרום און אים אויפהויבן צו זיין דרגא, ביז צו מהפך זיין דעם חושך הגלות לאור.

אַבער די צוויי ענינים זיינען נאָר אַן עילוי ויתרון וואָס קומט אין דער נשמה מצד עצמה, ס'איז בלויז וואָס אָט דער עילוי (וואָס איז דאָ אין נשמה) ווערט אַנטפלעקט דוקא דורך דער עבודה אין גלות.

עס קומט אַבער צו אין דער נשמה (מצד איר עבודה אין גלות) נאָך אַ הע-כערער ענין:

(ג) דורך דעם וואָס מען מאַכט איבער דעם חושך הגלות לאור ווערט אויפ-געטאָן אין דער נשמה אַ יתרון וואָס איז נישט אין איר מצד עצמה — בדוגמת הבעל תשובה וועלכער האָט אויך זכיות וועלכע זיינען געוואָרן מזדונות, משא"כ באַ אַ צדיק²².

ו. דערמיט וועט מען פאַרשטיין דעם חילוק צווישן מנשה און אפרים:

(20) ראה תורת חיים שמות ד"ה צדקת פרוזנו (שכג, א ואלד). המשך באתי לגני השית פ"א.

(21) תהלים סג, ב. תורת הבעש"ט — כשי"ט הוספות ס"ג נב. ושי"ט.

(22) ודוגמתו בכל אדם: נרצה ובכל מאד שנעשה בנפשי ע"י נפח"כ (תרי"א לט, ג"ד. וראה בארובה ס' הערכים-חב"ד ע' אהבת ה' — והוספה שבה ע"י נהיב, ושי"ט).

דורך דער ירידה — ,הפרני אלקים בארץ עניי".

לאידך איז מנשה דער בכור. ווייל אין ,לידה"¹⁶ (והתגלות), דאָס הייסט אין עבודה בגלוי ובפועל — קומט מנשה פריער ווי אפרים: איידער מען קען אויפטאָן אין ,ארץ עניי" (אז עס זאל זיין ,הפרני אלקים") — עשה טוב יי, מוז מען זיך פריער באַוואַרענען אז מען זאל ניט באַוויקט ווערן פון דעם חושך הגלות — סור מרע יי — דורך שטענ-דיק געדענקען (און זיין פאַרבונדן מיט) ,בית אבי".

וויבאַלד אַבער אז די כוונה איז די עלי' — אפרים, דעריבער איז אין ברכת יעקב¹⁸ — די ברכה ונתנת כח למלעלה¹⁹ אויף דער עבודה דגלות — איז אפרים חשוב'ר, ,וישם את אפרים לפני מנשה".

ה. אַ טיפערע הסברה אין דעם:

אין דעם עילוי ויתרון וואָס טוט זיך אויף אין אַ אידן דורך דער עבודה אין (חושך ה)גלות, זיינען פאַראַן כמה ענינים:

(א) די ירידה רופט אַרויס דעם תוקף הנשמה ניט צו באַוויקט ווערן פון דעם חושך הגלות. בדוגמא ווי אַ מנגד דוקא

(16) להעיר מרשי תולדות כה, כו.

(17) ראה במקומות שצוינו בהערה 10, דאפרים הוא כראובן ומנשה כשמעון, ובתרי"א (ריש פרשתנו) דראובן — חסד, ושמעון — גבורה.

(18) היינו כמו שהוא בשרש — ראה בהנסמן לעיל הערה 3.

(19) וכן מצד האדם. דאף שבהעבודה בפועל מנשה קודם (כנ"ל) — הנה בההכנה להעבודה אפרים קודם. כי קודם שיוירד בגלות צ"ל הידיעה שהירידה היא צורך עלי, ורק ע"ז גם התחלת העבודה (סרימ — שלא ישכח ,בית אבי" תהי' דכביע).

מצרימה לי הם אפרים ומנשה כראובן
ושמעון יהיו לי" — וואס דא איז נישט
פארשטאנדיק:²⁶

לכאורה וואלט געווען גענוג צו זאגן
בקיזור, "ועתה שני בניך אפרים ומנשה
לי הם כראובן ושמעון יהיו לי". וואס איז
די אריכות אין פסוק "הנולדים לך בארץ
מצרים עד בואי אליך מצרימה"?

ווייל, אז דאס איז נישט בלויז א סימן
וועלכע פון די בני יוסף גייען אריין
במנין השבטים — נאך דאס איז (אויך) א
טעם והסברה, פארוואס זיי זיינען שייך
צו יעקב'ן ("לי הם"): מצד דעם וואס זיי
זיינען געבארן געווארן צו יוסף'ן, בארץ
מצרים, און דערצו נאך — "עד בואי
אליך מצרימה", איז דערפאר — "לי
הם".

בפשטות: דורך דעם וואס חאטש זיי
זיינען געבארן געווארן אין מצרים און
זיך אויפגעהאדעוועט אין א סביבה וואו
יעקב האט זיך נישט געפונען, און
פונדעסטוועגן האבן זיי זיך געפירט ווי
יעקב'ס אייגעלעך איז לי הם — אין
דעם דריקט זיך אויס די אמת'ע שלמות
פון יעקב.²⁷

ה. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין
פארוואס אין דעם ענין האט יעקב
מקדים געווען אפרים'ען פאר מנשה'ן
("כנל סעיף ב'):

וויבאלד אז מנשה ווייזט ווי סווערט
נישט נפסק דער זכרון און די שייכות צו
"בית אבי" ("כנל בארוכה), קומט אויס,
אז מצד דעם אופן העבודה איז נישט
דער אמת'ער מצב. פון "עד בואי אליך

ביידע זיינען קינדער פון יוסף, זיי
ברענגען ארויס זיין ענין — "יוסף" על
שם "יוסף ה' לי בן אחר"²³, דאס מיינט
די הוספה וואס ווערט אויפגעטאן דורך
דער עבודה אין גלות (מאכן פון "אחר"
— סט"א — א "בן"²⁴); נאך אין דעם
גופא זיינען פאראן די צוויי דרגות:²⁵

"מנשה" — דער תוקף הזכרון פון
"בית אבי" ("כנל") — דער תוקף הנשמה
וואס איז נתגלה געווארן ביי יוסף'ן
דורך זיין עבודה אין מצרים; "אפרים"
ווייזט אבער אויפן יתרון האור וואס איז
נמשך געווארן "מן החושך" עצמו —
"הפרני אלקים (דוקא) בארץ עני".

און היות אז דער העכסטער עליו איז
דער יתרון, וואס ווערט נמשך מן
החושך עצמו — דעריבער איז אפרים
העכער פון מנשה.

ז. לויט דעם ווערט אבער שווערער
צו פארשטיין די שייכות פון מנשה צו
יוסף און אפרים צו יעקב. דלכאורה, ע"פ
הנ"ל האט געדארפט זיין פארקערט:

"מנשה", וואס קומט דערמאנען אויף
"בית אבי" ("כנל") — דארף האבן מער
שייכות צו יעקב'ן, און אפרים — "הפרני
אלקים בארץ עני" — דארף זיין שייך
צו יוסף'ן, צו דער הוספה וואס קומט צו
דורך דער עבודה פון "יוסף ה' לי בן
אחר"²⁵.

וועט מען דאס פארשטיין בהקדם
הביאור אין פסוק, "ועתה שני בניך
הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך

(23) ויצא ל, כד.

(24) אוהית עה"פ. פרשתנו שפ, א"ב. ובכ"מ.

(25) להעיר מהמשך תרס"ו (ע' שפד) שביוסף יש

ב ענינים: כמו שה' אצל יעקב כר, וכאשר נתרחק
מאביו כר שאז דוקא הצליח ביותר.

(25*) וראה אוהית ירמ' ע' שעח"שפא.

(26) ראה גם אלשיך ועוד עה"פ. רמב"ן מח, טו.

(27) דיעקב (דוקא) מטתו שלמה (ויקרא פל"ו, ה).

פרשי פרשתנו מח, לא. וראה פסחים נ, א. ועוד.

דערמיט איז מען אויך מבאר ³¹ פאר-
וואס די זיבעצן יאָר וואָס יעקב איז
געווען אין מצרים זיינען געווען זיינע
בעסטע יאָרן — „ויחי יעקב בארץ
מצרים שבע עשרה שנה“ ³². ווייל דוקא
דורך דער ירידה אין מצרים איז ער
צוגעקומען צו זיין שלמות, מבריה מן
הקצה (הכי עליון) אל הקצה (הכי
תחתון).

יוד. וויבאלד אַז אפרים ומנשה פאַר-
נעמען מקום יוסף אין מנין השבטים —
איז פאַרשטאַנדיק, אַז זיי זיינען אַ „מעין“
פון „תולדות יעקב“ יוסף ³³, אויף צו
אַראַפּטראַגן עניני יעקב אין ארמ'צ —
און אין דעם איז דאָ אין זיי אַן אויפטו
לגבי יוסף:

ביי יוסף'ן, אויך ווי ער קומט אַראָפּ
אין מצרים (עולמות ב״ע), איז מאיר
מדריגת יעקב — אצילות — בגילוי. און
וויבאלד אַז אין זיין עבודה לייכט בגילוי
די השפעה פון יעקב, וואָס איז העכער
פון מצרים (ב״ע) ³⁴, כּנ״ל — איז מלכת-
חילה ניטאָ קיין אַרט אויפן העלם והסתר
פון מצרים, אדרבה — ער איז שולט
אויף מצרים:

קומט אויס, אַז מצד עבודת יוסף איז
נאָך ניט געווען די אמת'ע ירידה (און די
עבודה) אין דעם חושך פון מצרים ממש
[קצה הכי תחתון] — ווי דער חושך איז
אַ מנגד צום אור הקדושה,

מצרימה — ווייל ס׳איז כסדר פאַראַן
(דער זכרון פון) „בית אבי“:

דער אמיתית המצב פון „ענן בואי
אליך מצרימה“ איז אין אופן העבודה
פון אפרים, וואָס באַווייזט אַז מ'געפינט
זיך „בארץ עניי“, עס זעט זיך ניט אַן
(בחינוניות) זיין פאַרבונד מיט יעקב
(„בית אבי“) — און פונדעסטוועגן איז
ער עובד עבודתו באופן אַז עס איז אין
אים ניכר אַז ער איז יעקב'ס אַן אייניקל.

ט. עס איז מבואר אין חסידות ³⁵, אַז
יעקב איז מדת האמת וואָס איז מבריה
מן הקצה אל הקצה ³⁶, פון דעם קצה הכי
עליון ביז דעם קצה הכי תחתון; און
בפועל פירט זיך דאָס אויס דורך יוסף'ן
— ווייל יעקב (מצד עצמו) איז מדריגתו
אין אצילות, העכער פון עולמות ב״ע,
און יוסף טראַגט אַראָפּ מדריגת יעקב
(אצילות) אין עולמות ב״ע, ביז אין
עוה״ז התחתון (קצה הכי תחתון).

[וואָס דאָס איז דער טעם פנימי וואָס
דורך יוסף'ן איז געווען די ירידה פון
יעקב'ן אין מצרים — מצרים וגבולים
(עולמות ב״ע)].

און אַזוי אויך בנוגע דעם קצה
העליון: דוקא דורך אתהפכא חשוכא
(פון עולמות ב״ע) לנהורא — „יוסף ה'
לי בן אחר“ — ווערט דער יתרון האור
מן החשך, העכער פון אצילות (מדריגת
יעקב מצד עצמו) ³⁷.

(31) ביאור'ן שם. אוה״ת (כרך ה' וכרך ו') שם.

(32) ריש פרשתנו. בעה״ט (ועוד) עה״פ. תורת
אדה״ו (היום יום ע' יב. נח' בארובה בלקרש ח״י ע'
160 ואילך). וראה גם זהר פרשתנו רטו, ב.

(33) וישב לו, ב. ראה בארובה במקומות שצוינו
בהערה 28. וראה אוה״ת ירמ׳ שם (סקי) בנוגע
לאפרים.

(34) ראה בארובה בביאור'ן ואוה״ת שצוינו
בהערה 28 (ועוד) — שהביור דיוסף הוא „להעלות
מבריא לאצילות להיות בבחי' אצילות ממש“.

(28) ביאור'ן (לאדהאמ״צ) כט, ג ואילך. להצ״צ
ע' קסח ואילך. אוה״ת פרשתנו ד״ה בן פורת וביאורו
(שפה, ב ואילך. כרך ו' — תתשמו, ב ואילך). שם
(כרך ה') תתקנא, ב ואילך. (כרך ו') תתשכב, ב
ואילך.

(29) זח״ב קעה, ריש ע״ב. תניא ספרי.

(30) ראה בארובה אוה״ת ד״ה בן פורת שם.
ולהעיר ג״כ מאוה״ת שם שנה, סע״א. כרך ו' תתשכב,
סע״א.

העכער פון גלות [בדוגמא צו יעקב]³⁶,
וואָס מצ"ע איז ער העכער פון יורד זיין
אין מצרים³⁷:

דער צווייטער ענין — אַז לגבי דעם
תוקף הנשמה איז נישט שייך קיין מנגד
ובמילא ווערט אויך דער חושך הגלות
נהפך לאור — איז בדוגמא צו עבודת
יוסף³⁸, וואָס טראָגט אַראָפּ מדריגת
יעקב אין מצרים, און די אתהפכא
חשוכא לנהורא ווערט מצד דעם גילוי
פון אצילות (יעקב)³⁹ אין ב"ע (מצרים).

און דער יתרון האור וואָס ווערט
נמשך פון דעם חושך גופא — ווערט
אויפגעטאָן (בעיקר⁴⁰) דורך דער עבודה
אין דעם חושך פון מצרים וואו עס זעט
זיך נישט אָן די השפעה פון יעקב⁴¹ —
„בניך הנולדים לך בארמ'צ עד בואי
אליך גו“.

יב. ע"פ כהנ"ל וועט מען פאַרשטיין
די שייכות פון מנשה צו יוסף (וואָס

[ע"ד ווי עס איז געווען אין פשטות,
אַז כל זמן יוסף האָט געלעבט האָט נישט
געקענט זיין קיין גזירות אויף אידן,
ס'איז כאילו ווי מ'איז נאָך נישט אַראָפּ אין
מצרים; ערשט ווען „מת יוסף“ איז
„כאילו אותו היום נכנסו למצרים“⁴²];

דוקא דורך „שני בניך הנולדים לך
בארמ'צ עד בואי אליך מצרימה“ — די
עבודה אין אַן אָרט וואו עס זעט זיך נישט
אַן (מדריגת) יעקב, אין דעם חושך פון
מצרים וואָס איז מעלים ומסתיר ומנגד
צו קדושה — טוט זיך אויף די שלימות
פון יעקב, שמבריה מן הקצה (הכי עליון)
אל הקצה (הכי תחתון)⁴³.

יא. די דריי אופנים הנ"ל — (א)
יעקב, וואָס מצד עצמו איז ער העכער
פון מצרים, (ב) יוסף, וואָס באַלייכט
מצרים מיט דער השפעה פון יעקב; (ג)
בני יוסף, וואָס דערלאַנגען אין דעם
חושך פון מצרים ווי ער איז מצד עצמו
— זיינען מתאים, בכללות, צו די דריי
ענינים הנ"ל (סעיף ה') אין דעם יתרון
וואָס ווערט אויפגעטאָן דורך דער
ירידה אין גלות:

אין דעם ערשטן ענין — אַז מצד דעם
תוקף הנשמה שלמעלה קען דער גלות
נישט פועל'ן קיין ירידה אין דער נשמה
(אַבער עס ווערט נישט איבערגעמאַכט
דער חושך הגלות גופא) — קומט אויס,
אַז ס'איז כאילו ווי מען בלייבט בהבדלה,

(36) ראה אוה"ת ביאור לדה"ב פורת (שפה, ב
ואילך. (כרך ו') תתשמ, ב' ואילך), שיעקב הוא
ראשית הקו, למעלה מבירורים דבי"ע (ראה שם
תתשמ, א).

(37) ולכן (גם) בירידתו למצרים נשאר למעלה
מן החושך דמצרים.

אלא שמ"מ יש בזה יתרון לגבי מדריגתו קודם
שירד למצרים — כי דוקא ע"י שגם במקום החושך
נשאר האור בתקופה, ניכר בזה יתרון האור (שביבולתו)
להאיר גם במקום החושך) — ראה בארוכה לקריש
שם ע' 163.

(38) ראה אוה"ת שבהערה 36, שיוסף הוא סיוס
הקו, שעי"ה הם הבירורים דבי"ע (יוסף גר' בן אחר).

(39) כהחילוק דהפיכת החושך מצד אור והפיכת
החושך מצד עצמו (המשך תעריב ח"ג ע' אשכנז
ואילך. וראה גם לקריש ח"ט ע' 63 ואילך).

(40) גם כשהפיכת החושך היא מצד אור, נעשה
יתרון בהאור מן החושך עצמו — אבל אמיתית
יתרון זה (מצד אמיתית שורש החושך) הוא כאשר
הפיכת החושך היא מצד עצמו, כמוכח מהמבואר
בהמשך תעריב שם (בענין אין הגבורות נמתקין אלא
בשרשן דוקא, עיי"ש).

(34) שמרר פ"א, ד. תנחומא שמות ג. וראה
בארוכה ככ"ז — לקריש ח"ז ע' 31 ואילך.

(35) ראה ער"ד לקריש ח"י (ע' 164 ובהערה 32) —
במעלת השבטים [שהם בב"ע, ועבודתם בירור
מעולם הפירוד כ"י — ראה בהנסמן בהערה 34]
לגבי יוסף, עיי"ש. ולהעיר ג"כ מפלח הרמון פרשתנו
(קכא, סעיף א), ד(גם) זה שהשבטים מאירים בבריא
הוא מצד שרשם מבחי' יעקב שכחו להבירח מן
הקצה אל הקצה כ"י.

העלם העולם (בכדי צו מברר זיין דעם גלות) דארף זיין ווייל „אנוס על פי הדבור“⁴⁴; ובמילא, ווי נאָר ער ענדיקט זיין שליחות אין דעם גלות-ארט וואו די השגחה עליונה האָט אים געשיקט — „אנטלויפט“ ער גלייך אין אַן אַרט וואו ער קען זיך אָפּגעבן אינגאנצן נאָר מיט עניני קדושה, תורה ועבודה.⁴⁵

לאידך דארף מען אָבער וויסן, אַז כל זמן ער איז אין זיין שליחות אין גלות, טאָר ער זיך ניט באַנוגענען מיט דער עבודה פון מנשה — צו באַוואַרענען (נאָר) זיך אַז ער זאָל ניט פאַרגעסן „בית אבי“ און ניט באַווינקט ווערן פון דער סביבה —

די עבודה איז אַ הכנה צום תכלית המכוון, אַז עס זאָל זיין „הפרני אלקים בארץ עניי“⁴⁶ — באַלייכטן דעם חושך הגלות מיט נר מצוה ותורה אור, ביז צו מהפך זיין דעם חושך הגלות לאור, ולילה כיום יאיר.⁴⁷

(משיחת ש"פ ויחי תש"ל)

דערפאַר איז ער בכור יוסף), און אפרים צו יעקב⁴⁰:

וויבאַלד אַז ענינו של מנשה איז צו מגלה זיין דעם זכרון פון „בית אבי“ (און דורך דעם איז ער מהפך דעם חושך פון מצרים) — איז דאָס בדומת⁴¹ עבודת יוסף וואָס טראָגט אַראָפּ (בגילוי) עניני יעקב אין ב"ע און דורכדעם ווערט די אתהפכא.

די שלימות פון יעקב איז אָבער דוקא אין דעם יתרון האור מן החושך עצמו וואָס ווערט אויפגעטאָן דורך אפרים⁴² — „הפרני אלקים בארץ עניי“.

יג. אידן ווערן אָנגערופן על שם יוסף — נוהג כצאן יוסף⁴². איז דערפון מובן, אַז ביי יעדער אידן דאַרפן זיין ביידע עבודות, סיי פון מנשה סיי פון אפרים⁴³:

צום אַלעם ערשטן דארף זיך אַ איד ווינטשן און גלוסטן צו זיין אין „בית אבי“ — צו זיין אין אַ מצב וואָס איז העכער פון גלות; זיין אַראָפּנידערן אין

⁴⁰ להעיר ג"כ מנועם אלימלך (צוין לעיל הערה 15).

⁴¹ אבל לא ממש, כי ביוסף האיר בחי יעקב בגילוי, משא"כ במנשה שהי' רק זכרון כר של „בית אבי“ (כפשוטו הענינים, שנולד „עד בואי אליך מצרימה“).

⁴² וצ"ע (וכן בהמבואר לעיל סעיף ח') ובהערה 35 מאהית ירמי' שם (סק"א, ח) — שאפרים הוא מאצילות כמו יוסף, למעלה מן השבטים (שהם בב"ע).

⁴³ תהלים פ, ב. רשי ומציד שם.

⁴⁴ ולהעיר מברכת יעקב — „בך יכרך (כא"א מ) ישראל גר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה“ (פרשתנו מח, כ).

⁴⁴ הגדה של פסח. וראה שבת פט, ב. — ואין מזה סתירה לזה שהעבודה דאפרים (דלקמן בפנים) ציל מתוך שמחה, כמשנית בשיחת ליג בעומר תשל"ח. ועוד.

⁴⁵ ראה בארוכה שיחת מוצאי ש"פ שמיני תשל"ח, שזוהי ההוראה ממרדכי שעלה לאי (עורא ב, ב) אף שהי' משנה למלך כר, ע"ש באורך.

⁴⁶ להעיר דבני נקי ע"ש אפרים (ירמי לא, יט. ועוד) ולא ע"ש מנשה (רמב"ן פרשתנו מח, טז).

⁴⁷ תהלים קלט, יב — והיינו שהחושך יאיר מצד עצמו (ראה ס' הערכים-חב"ד ערך אור ביחס לחושך ע' תקצו, וש"נ. המשך תעריב ח"ג ע' אשמו).

ויחי ג

ואדרבה — „בכורי אתה“ איז דער טעם פון ראוי לכהונה ולמלכות.

מ'קען נישט זאגן אז רש"י האלט אז עפ"י פשוטו של מקרא איז די בכורה פון ראובן'ען נישט צוגענומען געווארן — ווארום ס'איז א בפירוש'ער פסוק אין דברי הימים': „ובני ראובן בכור ישראל גר' ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף וגו'“.

נאכמער: מיט עטלעכע פסוקים פריי-ער, איז רש"י אליין מפרש (לויט איין פירוש), אז „שכם אחד, הוא הבכורה, שיטלו בניו (פון יוסף!) שני חלקים; און נאך פריער, אין פ' וישלח, איז רש"י מפרש: „בכור יעקב, בכור לנחלה בכור לעבודה בכור למנין ולא נתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים שנעשה לשני שבטים“, ד.ה. אז ס'איז צוגענומען געווארן די בכורה („לענין השבטים“) פון ראובן (צוליב „וישכב גו'“¹⁰) און זי איז געגעבן געווארן צו יוסף'ן.

ב. לכאורה וואלט מען געקענט זאגן: פון דיוק לשון הכתוב „אל תותר“ (וואס דער פסוק באנוצט אין שייכות צו „כל אלה“ וואס ראובן האט „מפסיד“ געווען) איז מוכח, אז דער פסוק איז אויסן צו ממעט זיין נאך די מעלות ביי וועלכע עס שטייט דער לשון פון „יתרות (הללו)“ — „יתר שאת ויתר עז“, כהונה און מלכות; משא"כ מעלת בכורה, וואו עס ווערט נישט דערמאנט

א. אויף „ראובן בכורי אתה גר' יתר שאת ויתר עז פחו כמים אל תותר גו'“, איז רש"י מפרש די ווערטער: „יתר שאת — ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה לשון נשיאות כפיס;“, ויתר עז — במלכות .. ומי גרם לך להפסיד כל אלה; „פחו כמים — הפחו והבהלה אשר מהרת להראות כעסך וכי לכך;“, אל תותר — אל תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראיות לך וכי“.

דער תרגום פארשטייט דעם פסוק: „הוה חזי למיסב תלחא חולקין בכירותא כהונתא ומלכותא“ — אז ראובן איז געווען ראוי צו באקומען דריי חלקים: בכורה כהונה ומלכות — און זיי זיינען אים נישט געגעבן געווארן (און אזוי שטייט אויך אין תנחומא¹ און בראשית רבה²).

דארף מען פארשטיין: וויבאלד דער פסוק דערמאנט אויך די מעלה פון בכורה, פארוואס זשע לערנט רש"י אז „אל תותר“ באציט זיך בלויז צו „יתר שאת ויתר עז“ — כהונה ומלכות, און נישט צום ענין פון „ראובן בכורי אתה גר“, וואס שטייט בהתחלת הכתוב?

(1) פרשתנו מט, ד.ד.

(2) אונקלוס, ועד"ז בתיביע ותיי כאן.

(3) פרשתנו ט.

(4) פרשתנו פצ"ה, ד. פצ"ט, ו. וז"ה באגדת בראשית פפ"ב (פג).

(5) ראה גם אורח צאן.

(6) ומש"כ הראים, והמתרגם שהזכיר גם הבכורה אינו מלשון הכתוב אלא מפי עצמי הוא מפני שהתרגום קאי על התיבות „יתר שאת ויתר עז“. וראה ב"ר פצ"ט שם (ועד"ז באגדת בראשית שם), „הבכורה דנתיב ראובן בכורי אתה“. אבל בתנחומא שם: „יתר, בכורה שהיא שני חלקים“.

(7) א.ה.א.

(8) מ.ה.כ.

(9) לה, כג. וראה פרש"י ויצא כט, לב.

(10) שם, כב.